

PYHÄSELKÄ-MATKALAUKUN ESINEET

Apteekkipulloja: Pyhäselän apteekista saatuja, n. 1930-luvulla valmistettuja apteekkipulloja. Ruskeissa pulloissa säilytettiin valonarkoja lääkeaineita. Pienet pullot ovat ns. tippapulloja. - Pyhäselkään saatiin haara-apteekki v. 1925 ja oma v. 1928.

Hierin: Hiertimellä hämmennettiin keittoa tai taikinaa. Yleensä se tehtiin nuoren männyn latvasta käsin veistäen. Tätä hierintä on käytetty Rantalan tilalla 1900-l. alkupuoliskolla.

Jauhokousikka: Itse tehty puinen kauha mm. jauhojen lapiointiin. Käytetty Hernemäessä.

Keritsimet: Tehdasvalmisteisia taottuja keritsimiä käytettiin lampaiden villan leikkaamiseen.

Kuorimarauta: Kuorimarauta on käsin veistetty ja taottu, ja sitä on käytetty hirsien kuorimiseen. Rauta on kuulunut Jussi Vartiaiselle ja on hänen valmistamansa (Hammaslahden Hernemäestä).

Kupparinsarvi: Kuppauksessa käytetty lehmän sarvesta tehty työkalu. Tällaisia sarvia asetettiin ihoon suoniraudalla tehtyjen pienien haavojen päälle, jolloin ne rupesivat imemään verta. Kuppauksensa ja verenkasku tunnettiin apuna moniin sairauksiin ja vaivoihin. Tämä sarvi kuuluu Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 välisenä aikana keräämään esinekeräilyyn.

Kynttilänvalumuotti: Kynttilöiden valmistamisessa käytetty muotti 1800-luvulta Pielisjärveltä. Muotin omistajana on ollut Pielisjärven rovasti Johan Stenius (s. 1795- k.?). - Käyttö: Läkkipellistä tehtyihin putkiin pujotettiin kynttilöiden sydänlangat, jotka pysyivät aloillaan alapäästä solmun ja yläpäästä tikun avulla. Tali kaadettiin muottiin, joka saatettiin talin kovettumisen nopeuttamiseksi upottaa veteen.

Käherrysrauta: Rautaa käytettiin hiusten kihartamiseen käyttämällä kuumaa rautaa hiuksissa. Kun hiuksiin haluttiin laineita, raudan ontto puoli oli alaspäin – kiharrettaessa ontto puoli tuli ylöspäin. Rauta on kuulunut partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräilyyn.

Lehmänkello: Lehmät laidunsivat kesäisin laitumilla ja metsissä, ja osalla lehmistä oli kaulaansa kello, jotta omistaja erotti, missä ne liikkuvat. Karjatalous oli Pyhäselässä merkittävää mm. karjanhoitokoulun ansiosta. Tämä kello on käsin taottu.

Leikkikalu: Käsien veistetty puunukke on ollut mukana lasten leikeissä ilmeisesti eläinhahmona. Tehdasvalmisteiset lelut olivat kalliita ja niitä oli vain harvoilla - niinpä lelutkin tehtiin itse. Tämä leikkikalu kuuluu Aino Vartiaisen museolahjoituksiin.

Lesti: Käsien veistetty suutarin työkalu. Suutarille lesti toimi jalanmuotoisena tukena, jonka päälle kenkä ommeltiin. Lestejä oli monenlaisia ja -kokoisia. Suoralla lestillä tehty kenkä sopi kumpaan jalkaan tahansa. Tämä lesti on peräisin Uno ja lida Variksen Mäkelä-nimisestä talosta Pyhäselän Kummusta.

Liippa: Kivistä liippaa käytettiin viikatteen terän teroittamiseen. Viikatteella niitettiin eli leikattiin heinää. Tämä liippa on kuulunut Jussi Vartiaiselle Hammaslahden Hernemäestä.

Maitopeilari: Pieni, tehdasvalmisteinen peltinen maidonkuljetusastia. Tämä on ns. tinkimaitopeilari (tinkimaito = maatilalta suoraan tullut, käsittelemätön maito). Tällaisilla peilareilla vietiin mm. Rantalan tilalta Mulosta maitoa ostajille Joensuuhun. Peilareita oli erikokoisia, ja niille oli varattu kuljetusrattaiden lavit-salla kullekin sopivan kokoinen reikä.

Maustepurkkeja: Leivinjauhe-, ruokasooda- ja vanilliinisokeripurkit ovat peräisin Uno ja lida Variksen Mäkelä-nimisestä talosta Pyhäselän Kummusta. Maustepurkit alkoivat yleistyä kauppojen valikoimissa 1900-luvun puolivälissä.

Mittanauharulla: Tekstiilien valmistuksessa ja muissa käsityöissä käytetty mitta.

Naskali: Naskali oli suutarin työkalu ja sillä tehtiin reiät nahkaan. Kenkää tehtäessä naskalilla tehtiin kengän pohjaan reikä, johon taas laitettiin puunaula. Tämä naskali on kuulunut hammaslahtelaiselle Jussi Vartiaiselle ja on hänen valmistamansa. Naskaleita on sekä suora- että käyräpiikkisiä. Paikallisesti suorapiikkistä on kutsuttu myös vörstikkariksi.

Piimäkapusta: Yhdestä puusta veistetty kauha piimän ammentamiseen astiasta (tekijänä Jussi Vartiainen Hammaslahden Hernemäestä). Piimä oli kotikaljan ohella arkijuomaa, sillä hapattaminen oli ainut keino saada maito säilymään pidempään.

Puuharppi: Käsintehty (ehkä 1800-l. lopulla) harppi ympyrän piirtämistä varten. Toinen metalli-piikeistä puuttuu. Harppi on kuulunut Heikki ja Mari Mutaselle, jotka asuivat Kuusenjuurella Mutasen tilalla vuoteen 1947.

Pyykkisaippua: Useissa taloissa saippua valmistettiin itse keittämällä se teurasjätteistä ja eläinten rasvasta sekä lipeästä. Pataa haudutettiin useita päiviä. Loppuvaiheessa lisättiin suolaa, joka nosti pata pinnalle saippuakerroksen. Ylin kerros oli hienoa harmaata saippuaa, seuraava ruskeaa pyykkisaippuaa, kolmas suopaa ja alin hyytymätöntä livettä. Tämä saippua lienee kuitenkin kaupasta ostettu.

Pärepihti: Tässä seinärakoon työnnettävässä pärepihdissä on poltettu päreitä valaistukseksi. Poltettavat päreet, pitkät puunsuikaleet, tehtiin eli "vedettiin" pihkattomasta männystä. Pärepihti päreineen asetettiin esim. pöydälle valaisemaan, tosin niitä oli myös jalallisia, lattialle sijoitettavia. Päre oli yleinen maaseudun valaistusneuvo aina 1800-l. loppuun. Tämä pärepihti kuuluu Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 keräämään esinekeräykseen.

Ruutisarvi (2kpl): Lipeässä pehmeäksi keitetystä lehmänsarvesta valmistettu säiliö, jossa metsästäjä piti suustaladattavaan luodikoon tarvittavaa ruutia. Ruutisarvea kannettiin olalla nahkahihnassa. - Ruutiaseet yleistyivät 1700-luvulla. Aluksi aseet olivat suusta ladattavia rihlattomia pyssyjä, myöhemmin piilukkoisia rihlapyssyjä eli luodikoita. Nämä ruutisarvet kuuluvat Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 keräämään esinekeräykseen.

Sianhanko: Käsityönä tehty puinen sian kaulaan laitettava kaulain. Sianhanko asetettiin sian kaulaan niin, että se esti eläintä menemästä aidan läpi luvattomille teille. Usein siat juoksentelivat kesäkauden vapaina ulkona ja etsivät itse ruokansa. Tämä sianhanko kuuluu Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 keräämään esinekeräykseen.

Sikuripaketti: Pula-aikoina kahvi korvattiin joko kokonaan tai osittain sikurilla. Korviketta saatiin sikurikasvin juuria jauhamalla ja paahtamalla. Sikurin ohelle korviketta paahdettiin esimerkiksi voikukan juurista. Paketti on peräisin Anni Aaltosen ennen sotia Joensuussa pitämästä kaupasta.

Simssihöylä: Tehdasvalmisteisella kapealla höylällä on tehty puuhun uurteita. Höylä on ollut käytössä veneen valmistuksessa ja on kuulunut hammaslahtelaiselle Jussi Vartiainen.

Sirppi: Sirppiä on käytetty viljan leikkaamiseen. Tämä on malliltaan itäsuomalaisittain jyrkästi kaarevateräinen, jonka suoran varren ympärille on kieritetty tuohinauhaa. Perinteisesti viljanleikkaus oli naisen työtä, ja sirppi naisen henkilökohtaista omaisuutta (usein myötäjäis- tai kihlalahja). Leikattu vilja sidottiin oljilla lyhteiksi, jotka koottiin kartiomaisiksi kuhilaiksi. Lyhteet saatettiin kuivattaa myös maahan pystytetyillä seipäillä tai vaakasuorista orsista kootuilla haasioilla. Kuhilaissa tai haasioissa viljaa säilytettiin puintiin asti. Jos puinti viivästyi, voitiin lyhteistä tehdä pyöreäpohjainen auma tai pitkänomainen närte. Tämä sirppi on kuulunut partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräykseen.

Sokerisakset: Ennen palasokeria, sokeri leikattiin sokerisaksilla suuremmasta sokeritopasta. Nämä sakset ovat tehdasvalmisteiset ja peräisin n. 1910-luvulta. Sakset ovat kuuluneet partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräykseen.

Sukkula: Sukkula on kankaan kutomisessa käytettävä kudontaväline. Kudelanka kiedotaan ensin sukkulan sisällä olevaan puolaan eli käämiin, minkä jälkeen sukkulalla pujotellaan edestakaisin loimien välisessä viriössä. Tämä sukkula on kuulunut partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräilyyn.

Suutarinveitsi: Suutarin esineistöön kuulunutta veistä on käytetty nahan leikkaamiseen. Veitsi on kuulunut Jussi Vartiainenille (Hammaslahden Hernemäestä) ja on hänen valmistamansa.

Tukkikeksi: Lyhyt tukkikeksi oli omiaan metsätöissä pinotavaraa käsiteltäessä. Tukkien uitossa tukkeja liikuteltiin pitkävirtaisen tukkikeksin avulla.

Tuohikopsa: Tällaisia käsin, tuohinauhoista tiukkaan punottuja astioita on käytetty säilytysastioina esim. jauhoille, suolalle ja sokerille. Tämä kopsa kuuluu Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 keräämään esinekeräilyyn.

Uistin: Käsityönä tehtyä metallista uistinta on käytetty kalastuksessa. Uistin kuuluu Niittylahden opiston oppilaiden v. 1897-1914 välisenä aikana keräämään esinekeräilyyn.

Vakka: Kannellinen vakka toimi säilytysrasiana. Sen laidat on taivutettu ohueksi höylätystä haapalaudasta. Vakka on kuulunut partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräilyyn.

Verkkokäpy (5kpl): Käsin vuoltuja verkkokäpyjä käytettiin verkkojen kutomisessa ja pakkaamisessa. Verkkokävyistä neljä pienintä on hammaslahtelaisen Jussi Vartiaisen n. 1940-luvulla tekemiä; suurin niistä on kuulunut partiolaisten 1960-luvulla keräämään esinekeräilyyn.